

Mediebilder av homosexualitet

Åke Green-debatten

Abstract

The purpose of this thesis is to study how homosexuals and homosexuality were represented in the press during the trials against the Pentecostal pastor Åke Green, and to what kind of social representations and narratives these representations can be related to.

Using critical discourse analysis and theories about the differentiation between in- and outgroups I try to unveil implicit meanings and attitudes towards gay people mainly at the local text level. The material consists of articles in *Ölandsbladet* and *Dagens Nyheter* that were produced before, during and after the trials.

The analysis suggests that homosexuals are construed as a deviant outgroup and that the majority, the ingroup, is presented as an essentially heterosexual, tolerant community. Homosexuality is “wrong” and heterosexuality is the “right” way of living. Homosexuals, in terms of group lobbyism, are construed as an enemy, a threat, against Western ideals such as family values and freedom of speech. They indirectly become a threat to Swedish democracy. The representations of homosexuals in the texts can be related to narratives and social representations found in prior research.

Keywords: Åke Green, homosexuality, critical discourse analysis, media discourse, stereotypes

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Teori	2
1.3	Metod och material.....	2
1.4	Mediehändelsen - fallet Åke Green.....	4
2	Centrala begrepp	5
2.1	Vad är diskurs?.....	5
2.2	Mediediskurs	6
2.3	Sociala representationer	6
2.4	Narrativ.....	7
3	Teori	8
3.1	Tolkningsram - Vi och de andra.....	8
3.1.1	Andrande och stereotyper.....	9
3.2	Heterosexism.....	9
3.3	Analysverktyg	10
3.3.1	Argumentationsteknik - Van Dijks förnekelsestrategier.....	11
4	Analys	14
4.1	Skillnader	14
4.2	Hotbilden.....	15
4.3	Positiv självpresentation och överföring av skuld.....	21
4.4	Avvikelser och stereotyper.....	22
4.4.1	Stereotyper	24
5	Slutdiskussion	26
6	Referenser	28

1 Inledning

”Jag har inget emot homosexuella, men... jag tror det skulle kännas obehagligt att brottas med en” (elitbrottare, TV4, ”Efter tio”, 060420)

Trots många förbättringar av homosexuellas situation på senare tid verkar det alltså fortfarande finnas mentala och sociala diskursiva strukturer om homosexuella som produceras och reproduceras i samhället. Ovanstående citat är ett exempel på att sådana strukturer existerar. Yttrandet kan liknas vid klassiska förnekande yttranden som: ”Jag är inte rasist, men...”, som bland andra Van Dijk funnit i sina studier (Van Dijk, 2002).

När pingstpastorn Åke Green liknade homosexualitet vid ”en cancersvulst på samhället” samt gjorde en rad andra nedvärderande och kränkande uttalanden om homosexuella, åtalades han för hets mot folkgrupp och dömdes av Kalmar tingsrätt till en månads fängelse. Domen överklagades sedan och han friades från anklagelserna i både hovrätten och högsta domstolen.

I samband med rättegångarna startade en intensiv medial debatt om Åke Green och hets mot homosexuella och relaterade frågor. Jag ser denna mediehändelse som en potential att finna kulturella underströmmar i form av värderingar, attityder, fördomar gentemot homosexuella (jmf Fiske 1996).

1.1 Syfte och frågeställning

Inom kritisk diskursanalys studeras strukturella relationer av makt, dominans, diskriminering och kontroll som manifesteras i språket (Wodak 2001 s.2). Det handlar om att beskriva, förklara och kritisera de språkliga strategier som naturaliserar, avpolitiserar och gör diskurser till ”common sense” (Van Dijk, 1993 i Riggins 1997 s.2). Genom att ”demontera” och tolka texter som producerades i Ölandsbladet och Dagens Nyheter kring Åke Greens rättegångar, vill jag synliggöra vilka tankemodeller som ligger till grund för framställningar av homosexuella och heterosexualitet. Min förförståelse om problemet är att homosexuella/homosexualitet utsätts för både diskursiv och reell politisk och social diskriminering. Genom att analysera debattinlägg och nyhetsartiklar i två morgontidningar vill jag visa hur man kan urskilja diskursiv diskriminering och vilka sociala representationer och narrativ som ligger bakom den. Frågeställningarna lyder:

Vilka framställningar av homosexuella/homosexualitet framkom i den mediala debatten i DN och Ölandsbladet, i samband med att Åke Green åtalades för hets mot folkgrupp? Vilka sociala representationer och narrativ kan de kopplas till?

1.2 Teori

Jag använder teorier om ”vi” och ”dem”, in- och utgrupper, som tolkningsram i min analys av hur homosexualitet framställs i media. Teorier om hur Den Andre framställs är centrala i postkoloniala analyser där man studerar vilka tankestrukturer om utgrupper som använts för att legitimera kolonialismen och som fortfarande lever kvar i det europeiska/västliga medvetandet (Brune 2004 s.33-35). Studier om De Andra har ofta varit inriktade på västerländsk rasism och främlingsfientlighet, men ses här som generella och användbara på andra typer av utgrupper, i detta fall homosexuella. Eftersom postkoloniala teorier inte är fullständigt applicerbara på mitt ämne kommer jag att fokusera på begrepp och de delar av teorier som bäst belyser generella diskursiva gränssättande tekniker mellan in- och utgrupper. Fokus kommer att ligga på majoritetsbefolkningen, det vill säga heterosexuella eller andra som på olika sätt upprätthåller den heterosexuella normen. Teorin presenteras närmare i kapitel tre.

1.3 Metod och material

För att urskilja de meningar som uttrycks om homosexualitet i mediediskurserna kring rättsfallet Åke Green använder jag mig av kritisk diskursanalys. Enligt Riggins ses alla former av skrivande (eller andra former av yttrande) inom kritisk diskursanalys som resultat av val, tolkning och dramatisering av händelser. Det går enligt diskursanalytiker inte att återge ”verkligheten”, utan varje författare är bunden av en värld av vinklade uppfattningar och ”historier” som överskrider och förvränger verkligheten (Riggins 1997 s.2). Inom kritisk diskursanalys utvecklar analytiker sina egna strategier för att uppnå förståelse om en viss problematik (van Dijk 2001 s.95-96) Själva formuleringen av problemet är central i den följande utvecklingen av teoretiska och metodologiska perspektiv. Det innebär att analys och operationalisering av begrepp styrs av det sociala problem som ska förstås. KDA-studier arbetar ofta eklektiskt, det vill säga att de val av teori och metoder som görs anpassas och integreras på ett sätt som bäst ger den beskrivningskraft som undersökningsområdet kräver (Meyer 2001 s.29-30).

Utgångspunkterna för min analys kommer att innebära att urval och tolkning av materialet sker ur ett ”vi” och ”dem” perspektiv. Tolkningsramen påverkar således vad som betonas i analysen och hur den kommer att genomföras (jmf. Brune 2004 s. 32). Det finns en ömsesidighet mellan teori och empiri. Utgångspunkten har varit några olika teorier och med hjälp av begrepp från dessa har jag börjat kategorisera materialet¹. Efterhand har det uppstått frågor som krävt omarbetning

¹ Materialet består av sammanlagt 173 artiklar från Ölandsbladet och Dagens Nyheter. Artiklarna som analyseras i uppsatsen har valts ur de utifrån teorin skapade kategorier under vilka störst antal

och tillskott i teorin. Sedan har bearbetningen av materialet börjat på nytt. Arbetet har således följt en form av cirkulärt schema (jmf. Meyer 2001 s.19, 24). Det är ett evighetsprojekt, en komplett diskusanalys låter sig aldrig göras (van Dijk 2001 s.99), men efter ett tag börjar en viss mättnad infinna sig.

Analysen genomförs framför allt genom att studera så kallade lokala (text)meningar (local meanings). Anledningen till detta är att lokala meningar, enligt Van Dijk, på det mest direkta sättet påverkar mentala modeller och således mottagarnas åsikter och attityder. Lokala meningar är ett resultat av val som avsändaren gjort utifrån sina mentala modeller, eller utifrån mer generellt socialt delade föreställningar (Van Dijk 2001 s.103). Att på nära håll studera en texts lokala meningar ger också en större möjlighet att upptäcka implicita budskap i en text, som kanske göms bakom en ”tolerant” retorik (Van Dijk 2001 s.104-106).

Materialet i uppsatsen utgörs av sekundärmaterial, i form av böcker, avhandlingar, och vetenskapliga artiklar. Primärmaterialet består av tidningsartiklar från två tidningar. Jag har valt att analysera tidningsartiklar från Ölandsbladet, som är den största lokaltidningen på Öland, eftersom Åke Green är verksam i pingstkyrkans församling i Borgholm och det var där den beryktade predikan hölls. Genom att komplettera Ölandsbladet med en rikstäckande tidning, närmare bestämt Dagens Nyheter, vill jag förhindra att framställningarna av homosexualitet får ett alltför ensidigt och lokalt perspektiv. Större delen av analysen kommer att fokusera på de *gemensamma* uttrycksformer och meningar som finns i Ölandsbladet och DN. Detta är för att få en bild av den dominerande mediala diskursen om homosexualitet. Jag har dock valt att även ge en kortare beskrivning av vad som i huvudsak skiljer diskursen i Ölandsbladet från diskursen i DN, eftersom det kan uppstå spänningar i diskursen när det lokala ställs mot det nationella i fråga om gränsdragningar mellan in- och utgrupper, som påverkar debatten.

Eftersom urvalet av materialet styrs av de teoretiska utgångspunkterna riktas sökarljuset mot de diskursiva strategier som ger uttryck för heterosexism. Det är inte min ambition att ge en heltäckande analys av diskursen. Detta har att göra med den kritiska ansatsen i uppsatsen, men också med det begränsade utrymmet. Jag ser uppsatsen som ett förslag till tolkning av en del av dagens diskurser kring homosexualitet.

Åke Green höll talet den 20 juli 2003 och dömdes vid Kalmar tingsrätt till en månads fängelse för hets mot folkgrupp den 29 juni 2004. Domen överklagades i två omgångar. Han friades i hovrätten den 11 februari 2005 och högsta domstolen den 29 november 2005. Jag har valt att söka artiklar utifrån dessa datum. Tidsperioden för urvalet av artiklar har jag satt till en månad innan och en månad efter respektive rättegång. Jag har även valt att ta med en månad efter talet hölls som tidsperiod. Utifrån tidsperioderna har jag sökt både i Ölandsbladet och i DN efter artiklar som kan relateras till Åke Greens tal. Artiklarna från Ölandsbladet hittade jag genom sökning i mikrofilmer. Resterande material kommer via databaserna presstext och mediearkivet.

artiklar kunde sorteras. Jag har försökt välja ut de artiklar för analys som innehåller så många diskursiva tekniker som möjligt som går att finna i de övriga artiklarna inom samma kategori.

1.4 Mediehändelsen - fallet Åke Green

Mediehändelser har snävt definierats som en speciell typ av genre framför allt inom TV. Kraftigt förenklat definierar Dayan och Katz mediehändelser som ett avbrott i vardagen med starka ceremoniella drag, som vördnadsfullt behandlar högtidliga angelägenheter och med respons från en engagerad publik (Dayan & Katz 1992 s.14). Mediehändelserna är planerade utanför media och sänds live. Denna definition är inte relevant för fallet Åke Green. Jag lutar mig mot Fiskes bredare definition av mediehändelser, som är mer inriktad på deras funktion. Mediehändelser synliggör djupa och beständiga meningar som samhället och det sociala medvetandet formas efter (Fiske 1994 s.xv). De är inte bara tillfälliga ”idéer” inom media utan också uttryck för kulturella aspekter som föregår och överlever mediehändelsen (ibid. s.xxi). De åskådliggör dunkla rädslor och politiska skiljaktigheter och fungerar som en offentlig arena för angelägen politisk debatt och politisk handling (ibid. s.xv-xvi).

Till skillnad från Dayan & Katz definition ligger ”verkligheten” delvis inom själva mediehändelsen, och inte i den fysiska händelsen. Media ger inte bara en sekundär framställning av verkligheten, utan påverkar och producerar den verklighet som förmedlas (Fiske 1994 s.xv). Detta gör inte mediehändelsen mindre verklig, betydelsefull eller sann; mediehändelsen har sin egen verklighet (ibid. s.2).

Utifrån detta ser jag de mediala framställningar, som ”rättsfallet Åke Green” gav upphov till, som en mediehändelse med potential att ge en bild av kulturella meningar och betydelser i fråga om sexualitet. Media fungerade inte bara som nyhetsförmedlare och debattforum i samband med Åke Greens rättegångar. Åke Green försökte på olika sätt utnyttja media för att nå ut med sitt budskap. Vid ett flertal tillfällen bjöd han in media till predikningar som liknande den han i första instans blev fälld för. Då inga medier nappade på hans inbjudningar skickade han ett referat av sin predikan till Ölandsbladet, som publicerade det. Referatet fördes in obehandlat och väckte till en början inga större reaktioner. Det var genom Ölandsbladet som RFSL fick vetskap om referatet, då en sommarvikarie kontaktade dem för en kommentar, och därefter tog RFSL beslutet att anmäla Åke Green. Utan media hade det antagligen inte blivit någon rättegång. Därefter kom debatten ”fälla eller fria Åke Green” igång. Rättegången bevakades både i Sverige, USA och runt om i Europa. Händelsen berördes i rad olika genrer som nyheter, debatt, reportage, krönikor etc. och användes även i komiska sammanhang.

2 Centrala begrepp

2.1 Vad är diskurs?

Diskurs kan ses som "ett flöde av idéer som är kopplade till varandra" (från O'Barr, 1994 i Riggins 1997 s.2) eller som "språket som används för att representera en given social handling/händelse utifrån ett visst perspektiv" (Fairclough 1995 s.56). Mer konkret ser Fairclough talat och skrivet språk som diskurs, men han inkluderar även andra former av semiotiska betydelser, till exempel bilder, film och icke-verbal kommunikation, i begreppet diskurs.

Enligt Fairclough är användandet av språk är nära sammankopplat med utövandet av makt. Varje form av social interaktion är baserad på underliggande uppfattningar (oftast omedvetna) om rättigheter, kunskap, relationer och identiteter, vilka gör att man handlar på ett visst sätt. Dessa sociala handlingar formas utifrån rådande maktförhållanden mellan olika grupper av människor. Faktumet att de underliggande ideologiska förutsättningarna för interaktion ofta är osynliga för de involverade, bidrar till att upprätthålla de rådande maktförhållandena (Fairclough 1995 s.54)

Fairclough ser på diskurser som en form av historiskt och socialt positionerad social handling med ett dialektiskt förhållande till andra sociala aspekter (Fairclough 1995 s.54). Med det menar Fairclough att diskurser formas av sitt sociala sammanhang samtidigt som de formar sitt sociala sammanhang.

Med hjälp av kritisk diskursanalys kan man undersöka spänningen mellan dessa två processer. Användandet av språk bidrar till att skapa och upprätthålla, men också förändra, sociala identiteter, kunskapssystem, värderingar och sociala relationer (ibid. s.55). Diskursiva ordningar, de nätverk av diskurser som skapar en social institution, kan enligt Fairclough ses som möjliga uttryck för kulturell hegemoni där dominanta grupper kämpar för att upprätthålla specifika maktstrukturer (ibid. s.56).

Van Dijk har i likhet med Fairclough en ganska bred definition av diskurs där han ser den som en kommunikativ händelse eller handling som innefattar komplexa enheter av lingvistiska former, betydelser och handlingar (van Dijk 1988 s.8). Diskurs har enligt honom en interaktionell natur där sändarens och mottagarens personliga och sociala egenskaper, och den sociala kontexten, ingår som delar i den kommunikativa händelsen. Till exempel så uttrycker varje text (eller annan form av yttrande) som produceras en betydelse eller mening, och läsaren i sin tur tillskriver texten en viss mening och drar vissa slutsatser utifrån den (Van Dijk 1988 s.8-9).

2.2 Mediediskurs

Texter i media är inte ”speglar” av verkligheten. De är skapade versioner av verkligheten som beror på vilken social position, vilka intressen och vilka syften de som producerar texterna har (Fairclough 1995 s.104, jmf Fowler 1991 s.2).

Enligt Van Dijk påverkar elitens diskurs (här mediadiskurs och politisk diskurs) vardagliga samtal både i fråga om vilka ämnen som diskuteras och vilka åsikter människor har samt vilka argumentationsstrategier som tillämpas i samtalen (Van Dijk 2002 s.311). Hans forskning har bland annat visat att intervjupersoner använder information från nyhetspressen för att belägga negativa åsikter om minoriteter (Van Dijk 1984 s.9).

I nyheter intar ofta textproducenten eller berättarrösten en neutral, kulturbefriad roll, trots att nyheten innehåller definitioner och beskrivningar av kulturer och identiteter. Texternas utgångspunkter läggs fram som universella snarare än kulturellt betingade då sätten att handla, tänka och värdera händelser och människor framställs ”det normala” och neutrala (Brune 2004 s.10). Brune menar att samhällseliga diskurser ”flyttar in” i de journalistiska texterna. Diskurserna sprids på det sättet genom texterna och görs naturliga. Idéerna bakom texterna framstår som det naturliga ”sättet att se” och lämnar därmed litet utrymme för att ifrågasättas (Brune 2004 s.43).

Som diskurs är alltså nyheter en del av det kulturella och nationella identitetskapandet. Nyhetsmedierna förmedlar hela tiden diskurser, berättelser och bilder som har en central roll i konstruktionen av vad som är vi och dem, gott och ont, normalt och onormalt (Brune 2004 s.10).

2.3 Sociala representationer

I diskursiva sammanhang använder sig sociala aktörer inte bara av sina individuella erfarenheter och strategier i framställning och tolkning. De är beroende av kollektiva ramar för uppfattning, så kallade sociala representationer. Sociala representationer utgör en länk mellan individens kognitiva system och det sociala systemet (Meyer 2001 s.21). Dessa socialt gemensamma uppfattningsförmågor uttrycks genom vad Van Dijk kallar mentala modeller. Mentala modeller är minnesstrukturer där kunskap och åsikter om upplevda händelser eller om händelser man hört eller läst om sparas. Mentala modeller innehåller de grundläggande kunskaper och föreställningar som krävs för att kunna förstå och framställa diskurser. De byggs upp av personliga erfarenheter och gruppbaseade sociala representationer som kunskap, attityder och ideologier, och kan därför sägas vara kärnan i länken mellan sociala grupper och deras sociala representationer, gruppmedlemmarnas mentala modeller och gruppmedlemmarnas diskurser (Van Dijk 2001 s.112-113). Mentala modeller är således beroende av sociala processer och interaktion. Föreställningar, kunskap, attityder och kunskap om språk förvärvas, förändras och an-

vänds i den sociala kontexten. Sådana kognitioner uppstår som resultat av en lång social inlärningsprocess där sociala aktörer hela tiden uttrycker, kommunicerar, jämför och testar sina kognitioner inom sin kultur eller grupp. Minne och kognition kan därför sägas vara lika mycket socialt som det är mentalt (Van Dijk 1988 s.25). Sociala representationer utgör basen för hur information om ”avvikande” grupper ska tolkas, och kontrollerar därmed interaktionen med och kommunikationen om dessa grupper (Van Dijk 1988 s.25).

Van Dijk pekar ut tre huvudsakliga former av sociala representationer som är relevanta för förståelse av diskurs: kunskap, attityder och ideologier (Van Dijk 2001 s.114-115).

2.4 Narrativ

Berättelser kallas i vetenskapliga sammanhang ofta för narrativ (Petersson 2006 s.15). Vi använder berättelser i våra vardagliga liv för att skapa förståelse om oss själva och vår omvärld. Berättelser förmedlar värden om vad som är rätt och fel, gott och ont och fungerar som ett kitt som håller grupper av människor samman (Petersson 2006 s.15).

Petersson använder sig av en av Margaret Somers olika former av narrativ, som hon kallar för offentliga (public) narrativ. Dessa narrativ går utöver de narrativ framställs på individuell nivå och är kulturellt och institutionellt förankrade berättelser. Offentliga narrativ återfinns i allt från familjer till arbetsplatser och nationer. Narrativen utgör en del av än mer övergripande narrativ (s.k. meta-narrativ), som är berättelser om ”vår tids episka dramman”, som Petersson uttrycker det. Han tar upp exempel som kommunism vs. kapitalism och modernitet vs. tradition (Petersson 2006 s.16). De narrativ som påträffas i nyhetstexter bör, enligt Petersson (m.fl.), ses som beståndsdelar i mer övergripande meta-narrativ. Varje nyhetsartikel är en potentiell återberättare av undernarrativ som tillsammans skapar större narrativ. Narrativ kan exempelvis ge uttryck för uppfattningar om minoriteters underlägsenhet i förhållande till majoriteten (Petersson 2006 s.16).

3 Teori

3.1 Tolkningsram - Vi och de andra

För att en individ ska kunna definiera sitt själv måste han/hon framställa diskurser om likhet och skillnader till något, samtidigt som han/hon måste förkasta vissa identiteter och ta till sig andra. Detta något/n som en individ eller en grupp identifierar sig mot kallas inom olika vetenskapliga discipliner för "Den andre" eller "De andra"(Riggins 1997 s.4). Teorier om Den Andre härstammar från det psykoanalytiska studiet av identitetsskapande och används inom många olika discipliner för att förklara hur sociala identiteter byggs upp (Brune 2004 s.35).

Kollektiva identiteter ger enligt Petersson svar på frågorna Vilka är vi? och Vilka är vi inte? (Petersson 2001 s.6). Identiteter är mentala konstruktioner som differentierar in- och utgrupper, det vill säga ett "vi" och ett "dem". Det är i själva gränsdragningen mot Den Andre som identiteter skapas (ibid. s.8). Som Brune uttrycker det: "...vår identitet blir synlig först när den avgränsas i förhållande till något annat, som är skilt från oss" (Brune 2004 s.35).

Enligt Brune finns det "oskyldiga" konstruktioner av vi och dem där särskiljandet är situationsbundet och öppet för revideringar. Det kan vara det andra laget eller grannbyn som för tillfället ses som De Andra. Det särskiljande som studeras i postkolonial och feministisk litteratur handlar om att vi konstrueras som överlägsna dem och att definitionerna av vi och dem får genomslag som normen i samhället (ibid. s.36).

Processen av särskiljande mellan vi och dem kallas i den engelskspråkiga litteraturen ofta för "othering" (Brune 2004 s. 36, jmf.t.ex. Riggins 1997). Precis som Brune väljer jag att kalla det för "andrande". Enligt Riggins kan andrande ta sig i uttryck på flera sätt. De andra tenderar att ses som en homogen grupp med specifika egenskaper. De kan både associeras med något positivt, till exempel att De andra ses som vackra, överlägsna eller främmande (exoticism) eller kan bilden av De andra vara negativ (Riggins 1997 s.5). Philomena Essed menar att Den andre uppfattas som lägre stående, som en representant för det onda och något man måste försvara sig mot (Essed 1996 s.22). Enligt Petersson (2001 s.8) ligger det implicit i gränsdragningen mot De andra att man inte heller vill vara som "dem".

3.1.1 Andrande och stereotyper

Åsikter som baseras på stereotypiserade bilder av Den Andre som avvikande och främmande reproduceras genom uppfostran, nyhetsmedier, utbildningssystemet, och i vardaglig diskurs (Petersson 2006 s.3). Petersson kallar stereotyper för ”frozen images”, det vill säga starkt förenklade bilder av en individ som tillskrivs egenskaper utifrån uppfattad gruppstillhörighet (Petersson 2006 s.26). Bilder kan ses som kognitiva linser som både filtrerar och vinklar inkommande information mot bakgrund av befintliga föreställningar (Petersson 2001 s.7). Detta innebär att inkommande information som utmanar en persons existerande föreställningar antingen rensas bort eller på olika vis anpassas till föreställningarna. Bilder är socialt konstruerade och viktiga beståndsdelar i narrativ som berättas och återberättas om De Andra (Petersson 2006 s.25). Petersson har en syn på bilder som relativt beständiga och motståndskraftiga mot förändring, vilket jag också är benägen att tro. Man har exempelvis kunnat spåra fiendebilder av muslimer som härstammar från medeltiden (Karim 1997 s.160-163). Judar och romer är andra exempel på långvarigt stereotypiserade grupper.

Stereotyper behöver inte vara negativa. Samtidigt som de uttrycker avstånd och nedvärdering kan de ha element av självetts innersta önskningar inom sig. Stereotyper är både beständiga och motsägelsefulla och ska inte mistas för en sann bild av verkligheten (Riggins 1997 s.9). Enligt Riggins är stereotyper diskursiva strategier; metoder för framställning och meningsskapande (Brune 2004 s.255); som är centrala i att lyfta fram skillnader mellan människor och de är därför grundläggande i gränsdragningen mellan vi och dem (Riggins 1997 s.9).

3.2 Heterosexism

Med heterosexism menas i uppsatsen inte den individbaserade formen av heterosexism som återfinns inom psykologin. Istället åsyftas en kulturell heterosexism som reflekteras i institutionella praktiker och normer som privilegierar heterosexualitet över andra former av sexuella uttryck och livsstilar (Herek 1998 i Luchetta & Pardie 1999 s.5) Heterosexismens funktion innebär ett socialt befrämjande av heterosexualitet som den enda legitima formen av sexualitet och kärlek (fr Bohan 1996 i Luchetta & Pardie 1999 s.6). Med homonegativitet eller homofientlighet åsyftas negativa attityder gentemot homosexuella/homosexualitet. Anledningen till att jag inte vill använda ”homofobi” (förutom i anslutning till texter som använder denna terminologi) är att termen antyder att det främst skulle röra sig om rädsla för homosexuella/homosexualitet. Homonegativitet kan innebära stereotypa föreställningar och negativa attityder utan att vara kombinerade med rädsla (jmf. Luchetta 1999 s.4f).

3.3 Analysverktyg

Min metod är inspirerad av både Brune, van Dijk och Wodak. Min tolkningsram är konstruktionen av ”vi” och ”dem” som in- och utgrupp och utifrån denna kommer jag att arbeta med att få fram vilka gränssättande tekniker som används i nyhetstexter och som är centrala i särskiljandet. Stereotyper, bilder, fördomar, nedvärderande yttranden är några element i ett sådant särskiljande. Konstruktionen av vi och dem ses i uppsatsen som grundläggande för diskursiv diskriminering. Med diskursiv diskriminering menas att en grupp urskiljs som annorlunda och på något sätt nedvärderas i diskursen. (jmf. Bergström & Boréus 2000 s.274)

I en av sina studier av diskriminerande diskurs ställer Wodak (2001 s.72-73) fem frågor till sitt material:

- Hur namnges personer och hur refererar man till dem lingvistiskt?
- Vilka egenskaper, kvaliteter och särdrag tillskrivs de?
- Genom vilka argument och ”argumentationsschema” rättfärdigar och legitimerar specifika personer och sociala grupper exklusion, diskriminering, undertryckande och exploaterig av andra?
- Utifrån vilka perspektiv eller ståndpunkter är dessa beteckningar, attribut och argument uttryckta?
- Är respektive yttrande öppet artikulerat? Intensifieras det eller förmildras det?

Dessa fem frågeställningar kommer att utgöra basen i min analys av materialet. De två första frågorna kan visa om texterna är konstruerade som att ”vi” talar om ”dem” medan ”de” har litet eller inget inflytande över hur texten konstruerar ”dem”. Med hjälp av frågorna hoppas jag även kunna beskriva hur vi-et utarbetas som ”normen”, det normala, och hur homosexualitet kontrasteras mot normen, som något onormalt och avvikande (jmf Brune 2004 s.48-49).

Jag fokuserar på två specifika analysområden för texters mening, som är hämtade från Van Dijk. Den första är vad van Dijk kallar för ”semantiska makrostrukturer” vilket syftar på textens ämnen, det texten handlar om. Man får fram dem genom att sammanfatta texten i en lista av ämnen, vilket kan göras på olika nivåer av abstraktion (van Dijk 2001 s.101-103). Det andra området är lokala meningar/betydelser (local meanings) i en text. Detta innebär en närmare analys av ordens mening, satsernas struktur, hur satser hänger samman och andra relationer mellan satserna. Ett exempel på denna nivå är hur man beskriver något eller vilka ord som väljs för att beteckna vissa händelser. Både på global (makrostrukturell) och lokal textnivå kan man finna polarisering mellan vi och dem, positiva självbilder och negativa bilder av Andra. Det dåliga hos andra och det goda hos oss kan betonas på olika vis på dessa analysnivåer (van Dijk 2001 s.103). På lokal nivå går det också att urskilja implicita, uttalade, meningar i en text. Som van Dijk uttrycker det är dessa implicita meningar sådana som läsarna kan uppfatta genom sina ”mentala modeller” även om de inte är explicit uttryckta i texten. Detta beror på att meningarna är kopplade till underliggande delade föreställningar (ibid. s.104).

Den retoriska strukturen är också central eftersom den uttrycker och signalerar vad som är viktigt i texten och gör att läsarna bättre kommer ihåg vissa betydelsefulla i texten. Metaforer, jämförelser, över- och underdrifter är exempel på retoriska knep (van Dijk 1988 s.16)

3.3.1 Argumentationsteknik - Van Dijks förnekelsestrategier

Van Dijk har i sina studier visat att *förnekelse* av rasism har en central roll i den rasistiska diskursen i den vita västliga elitens diskurs. Han har undersökt hur förnekelse av rasism i press och parlamentsdebatter bidrar till att legitimera nedvärdering och diskriminering av minoriteter. Denna argumentationsteknik kommer jag att försöka applicera på den mediala diskursen om homosexuella. När jag skriver "västvärldens elit" syftar jag i detta fall på journalister (eller andra mediearbetare) och politiker i Europa och USA.

Förnekelse uttrycks prototypiskt genom så kallade "frånsägelser" (disclaimers). En inom forskningen välkänd frånsägelse är: "Jag har inget emot svarta, men..." (Van Dijk 2002 s.307).

Förnekelse är i många fall en interaktionell strategi för ingruppen att försvara sig samt att presentera en positiv självbild, för både sig själva och andra. Van Dijk talar om "keeping face", att behålla ansiktet (ibid. s.308). Förnekelse har inte bara interaktionella och diskursiva funktioner i interpersonella relationer, utan har sociala funktioner som förstärker ingruppens position i förhållande till utgrupper. Genom förnekelse uttrycks ingruppens inbördes sammanhållning och solidaritet, och försvarar "vi-et" mot "dem". De bekräftar och bekräftar således gränserna mellan differentierade sociala identiteter samtidigt som ingruppens moral framställs som överlägsen utgruppers (Van Dijk 2002 s.310).

Explicit nedvärdering och diskriminering av utgrupper är oftast inte accepterad i den västliga politiska och mediala diskursen. Därför vill politiker och journalister akta sig för att göra uttalanden som gör att publiken får en negativ uppfattning om dem (Van Dijk 2002 s.308). Detta kan jämföras med Riggins som menar att fördomar i diskurser ofta gömda eller dolda bakom en tolerant retorik (Riggins 1997 s.7). Även Essed menar att konstruktionen och diskursen kring utgrupper har blivit mer sofistikerad. När det gäller rasistiska diskurser har fokus förflyttats från biologisk underlägsenhet till kulturell och etnisk underlägsenhet, och uttrycks på mer implicita sätt (Essed 1996 s.9, jmf. Brune 2004 s.33).

Genom att förneka rasism eller andra former av (diskursiv) diskriminering undanröjs grunden till kritiken som riktas mot avsändaren. Kritiken förlöjligas, marginaliseras och delegitimeras och förhindrar på så vis oppositionen mot diskriminering. Så länge förekomsten av rasism eller annan diskriminering förnekas, behöver man inte heller vidta åtgärder för att bekämpa den (Van Dijk 2002 s.310).

Positiv självpresentation

Positiv framställning av självet är ett viktigt drag i den journalistiska diskursen. Journalisten utgår ifrån att han/hon tillhör en grupp som är tolerant mot minoriteter. Ofta framställs landet man bor i som allmänt tolerant, vilket är en del i ing-

ruppens (nationens) framställning av en positiv självbild (Van Dijk 2002 s.312). I pressen framställs ofta diskriminering som tillfälliga händelser, snarare än något inneboende i journalistiken. I både liberal och konservativ press förskjuts ofta diskriminering till att finnas någon annanstans, exempelvis bland skinheads, i underklassen eller utomlands, och inte bland journalisterna själva (Van Dijk 2002 s.311)

Förnekelse har också en kulturell funktion. Van Dijk menar att de skapar ett "etniskt konsensus" där västliga värderingar och normer framhålls som överlägsna andra, genom att de kontrasteras mot andra kulturer, exempelvis islamska, som framställs som de verkligt intoleranta (Van Dijk 2002 s.310).

En form av förnekelsestrategi är att på olika sätt rättfärdiga sina uttalanden. Talaren erkänner att han/hon uttalat sig negativt, men hävdar att det är rättfärdigt i en viss situation och därmed kan talaren heller inte anklagas för att vara fördomsfull eller exempelvis rasistisk. Rättfärdigande kan övergå till anklagande eller beskyllande av offret. Minoriteter får då själva bära skulden för att de blir diskriminerade. Förnekelse kan också ta sig i uttryck som hänvisning till vad andra tycker. Till exempel: "Jag har inget emot svarta, men mina grannar.." (Van Dijk 2002 s. 309). På så sätt kan talarens negativa attityd gentemot minoriteten döljas och samtidigt legitimeras uttalandet genom hänvisning till vad andra tycker.

Förnekelse och motattack

I vissa fall riktas anklagelser om rasism eller fördomsfullhet tillbaka mot anklagaren. Talaren kan då anklaga kritikern för att medvetet ha missförstått honom eller henne, eller att det inte finns någon grund för kritiken, eller till och med hävda att kritikern själv är intolerant. "Det är *de* och inte *vi* som är de riktiga rasisterna". Sådan argumentationsteknik är enligt Van Dijk vanlig bland extrema högerpolitiker och riktas mot exempelvis antirasister (Van Dijk 2002 s.309). Liknande argumentation finns även i den journalistiska diskursen. Kritiker av (diskursiv) diskriminering framställs ibland som fiender som attackerar "den oskyldiga majoriteten" med sina anklagelser (Van Dijk 2002 s.313).

Sanningen, tabu och censur

Ytterligare en förnekelsestrategi är att hävda att man som journalist blir nedtystad. Argumentationen går ut på att betona att "sanningen" (som journalisten ser den) måste få uttryckas till varje pris, och den ska inte inskränkas på grund av oppositionens skapande av tabun och till och med censur. Oppositionen framställs som ett hot mot "sanningen", det vill säga negativa uttalanden om minoriteter. Argumentationen kan lyda: "Man måste få rapportera fakta utan att bli nedtystad genom att bli kallad rasist" (Van Dijk 2002 s.313-314).

Subtil förnekelse

Förnekelse kan vara mer eller mindre explicit. Med små medel kan distans, icke-accepterande eller tvivel om någons utsagor uttryckas. Det kan handla om småord som till exempel "hävdar", vilket i vissa sammanhang kan signalera ett avstånd mellan återgivaren och källan, där återgivaren uttrycker tvivel om eller distans till utsagan. Ett annat exempel är användandet av citattecken. Skriver man "rasism",

sänder citattecknen ut ett budskap om att det egentligen inte rör sig om rasism, utan att det kanske snarare ska (enligt avsändaren) ses som en ”ogrundad anklagelse” (Van Dijk 2002 s.314-315).

Förmildring

Vanligt förekommande är att tona ner, trivialisera, eller på andra sätt dämpa uttalandens allvar, omfattning eller konsekvenser (ibid. s.309). I språket kan förringande eller underdrifter av förekomsten av ojämlikhet fungera som förnekelse. Det kan handla om att undvika att presentera en agent i en text, eller på andra sätt omfördela eller dölja ansvaret för diskriminering. Istället för att berätta vem som diskriminerar vem, kan samma sak uttryckas: ”det finns diskriminering..”, eller ”relationerna mellan majoritet och minoritet är ömtåliga” osv (Van Dijk 2002 s.314-315). Detta kan liknas vid användandet av passiv form, där agenten utelämnas, och ansvaret därför blir osynligt eller otydligt, till exempel: ”kvinnor våldtas”, där männens ansvar blir osynligt.

4 Analys

Innan jag går in på de exempel som representerar gemensamma uttrycksformer för DN och Ölandsbladet kommer jag i korthet beskriva några huvudsakliga makrostrukturella skillnader mellan diskurserna i de båda tidningarna. Observera att det inte rör sig om skillnader i absolut mening, utan tendenser.

4.1 Skillnader

Ståndpunkten ”fria Åke Green” argumenteras för i båda tidningarna. Typargumentationen i DN följer följande struktur: 1. Åke Green bör frias, 2. Fördömande/avståndstagande från Åke Greens uttalanden och/eller från Åke Green som person, 2. Juridiska argument för varför Åke Green inte bör dömas för hets mot folkgrupp, 3. En fällande dom för Åke Green innebär en inskränkning av och ett hot mot yttrandefriheten. Ölandsbladet skiljer sig från detta genom att punkt 2 inte finns representerad lika mycket. När det gäller framställningar av Åke Green i Ölandsbladet omges hans person ofta av en sympati-uppbyggande diskurs. Det skapas närhet till hans person genom beskrivningar av hans hemmiljö, hur han gör vardagliga sysslor ”precis som alla andra”, hur hans fru reagerat på händelserna osv. I många artiklar är han den enda som uttalar sig; om hur han känner inför rättegången, livet efter rättegången, vad han egentligen menade etc. Han framställs också som en principfast auktoritet som ”elegant parerar journalisternas frågor”, ”står för sitt ord” och som ”inte ångrar någonting”. Ibland är det närmast bilden av en rockstjärna som målas upp när han ”skriker fram” bland fotoblixtar och ivriga journalister som gör allt för en kommentar. Hjälten som för en gångs skull fått all uppmärksamhet riktad mot Öland.

I DN är det tvärtemot en antipati-uppbyggande diskurs kring Åke Green som framträder. Han förlöjligas, ironiseras och liknas vid Hitler och beskrivs som religiös fundamentalist.

Detta kan förklaras genom ett vi och dem perspektiv, där konstruktionen av ett lokalt kollektiv ställs mot det nationella eller ”Stockholmkollektivet”. Sympati-uppbyggnaden i Ölandsbladet kan bero på att Åke Green ses som en del av det lokala kollektivet, ”Ölänningarna” eller kanske till och med ”Borgholmarna”. När det från Stockholm (genom rikstäckande DN) riktas kritik mot både Åke Green och Ölandsbladet stärks lokalismen och skribenterna på Ölandsbladet känner sig nöjda att ta ”sitt”, sin ingrupp, i försvar. Det tar sig även i uttryck som en allmän misstro gentemot det så kallade etablissemanget; det vill säga myndigheter, politiker, lagstiftning och andra medier. Samtidigt uttrycks från DN:s sida en stigmatiserande bild av Öland/Borgholm och dess invånare. Brune fann i sin av-

handling (2004 s.351) att rasism i nyhetsmedier tenderar att kopplas till en viss ort. Med hjälp av beskrivningar som ordnas till berättelser om orten och dess invånare, försöker de utsända journalisterna skapa en bild av *hur det kunde hända just här*. På samma sätt skapar DN en bild av Borgholm som en landsbygdskontrast till det vakna och toleranta Stockholm. I ett reportage under rubriken ”Brottsplats Borgholm” framställs Borgholm som en sovande vinterstad där ”inte ens på lokaltidningen Ölandsbladet vill något riktigt nyhetstempo infinna sig” (Brottsplats Borgholm. Åtalet har gett Green den publicitet han sökte, DN, 050130). De citerade utgörs av Åke Green, Reine Medelius, en församlingsbo och redaktionssekreteraren på Ölandsbladet. Åke Green framställs som lite lätt galen, redaktionssekreteraren och Ölandsbladet som senfärdig, Reine Medelius som den goda och offerhjälten, och församlingsbon som kommer att representera Borgholms invånare, som religiöst fanatisk, dum och inskränkt. Homofientlighet blir därmed förknippat med Borgholm, eller mer generellt landsort.

Diskursen i Ölandsbladet skiljer sig också från DN genom att ”homosexlobbyn” på ett mer uttalat och distinkt sätt utmålas som ett hot mot demokratin, som vi kommer att se senare i analysen. I DN:s ledar- och debattartiklar förekommer oftare en koppling mellan Åke Greens uttalanden, diskriminering och våld mot homosexuella, medan våld och diskriminering av homosexuella behandlas i isolerade artiklar i Ölandsbladet. Undantaget är insändare till Ölandsbladet som reagerar på tidningens ledarartiklar.

4.2 Hotbilden

Följande delar av analysen kommer att fokusera på gemensamma uttryck i Ölandsbladet och DN:s diskurser. Analysen kommer främst att genomföras med hjälp av lokala textmeningar, såsom syntaktiska och semantiska strategier. Här har typexempel på texter valts ut för att analyseras mer ingående.

I samband med att Åke Green polisanmälades för hets mot folkgrupp anmälades också Ölands lokala dagstidning Ölandsbladet för hets mot folkgrupp, efter att tidningen publicerat ett av Åke Green skrivet referat från hans predikan i juli 2003. Tidningen friades av justitiekanslern. Kort därefter skrevs en ledare som anspelar på att censur har kommit att prägla Sveriges ”debattklimat”.

”Det har i ”detta fina land” (för att citera en känd statsminister) uppstått ett otäckt debattklimat, en intolerans i debatten som påminner om McCartyism, en antiintellektualism, som övergått i rena polisstats- och stasimetoder. Det börjar bli trångt i det offentliga rummet, kvavt och instängt, unken 30-tals luft, taket sjunker ner. Är det något man inte gillar i debatten, så in med en polisanmälan. Osjälvständiga tidningar står alltid tjänstvilligt till förfogande och slår upp saken under stora rubriker. Då hukar myndigheterna, då springer dom benen av sig.” (Tidningen frikändes Vem är det som hetsar?, Ölandsbladet, 030816).

Skribenten uttrycker sitt missnöje över det rådande ”debattklimatet” i landet. Retoriska knep som överdrifter (att debattklimatet i Sverige präglas av ”polisstats-

och stasimetoder”) och metaforer (ex. ”kvavt och instängt”, ”trångt”, ”taket sjunker ner”, myndigheterna ”springer benen av sig”) används för att skapa en dramatisk och hotfull stämning. Användandet av överdrifter och metaforer kan göra att läsarna lättare kommer ihåg specifika argument i en text eller konversation och ökar därmed textens övertalningsförmåga. Samtidigt aktiveras specifika scripts och attityder hos läsarna som får dem att associera i vissa banor. Ett vanligt exempel i nyhetstexter är att använda sig av krigs- eller militärmetaforer för att förstärka känslan av allvarlig konflikt (Van Dijk 1988 s.16).

Genom att använda ord som ”30-tals luft” och ”polisstats- och stasimetoder” appellerar skribenten till läsarnas kollektiva minnen och kunskaper om diktatur och censur. Vad skribenten gör är en implicit jämförelse mellan Sverige och Nazityskland/DDR. Skribenten pekar inte ut några agenter, så vem som orsakat ”censuren”, ”antiintellektualismen” och ”intoleransen” är oklart. Skribenten skriver även att om det är ”något man inte gillar i debatten, så in med en polisanmälan”. Inte heller här finns någon agent. Påståendet är en *generalisering* vilket är en semantisk strategi. Generaliseringar kan användas som bevis eller förstärkning av ett visst argument genom att en händelse framställs som en regel istället för ett undantag eller en incident (Van Dijk 1984 s.130). I själva verket handlar resten av texten bara om två polisanmälningar som gjorts, och det verkar vara dessa två som skribenten generaliserar utifrån.

Ytterligare anspelning på att det råder någon form av censur i landet är att det enligt skribenten finns ”osjälvständiga tidningar” som ”slår upp saken under stora rubriker” och därmed ”hukar myndigheterna”. Någon eller något styr alltså tidningar (som i sin tur styr myndigheterna). Underförstått signalerar skribenten att Ölandsbladet inte ingår i den gruppen tidningar som låter sig styras. Det är ett sätt att skapa en positiv självpresentation - ”vi” på den här tidningen är självständiga (se t.ex. Van Dijk 2001 s.103).

Utifrån citatet ovan kan vi nu skilja ur två makrostrukturella element i argumentationen. Skribenten inleder texten med *konsekvensen* av något: Den offentliga debatten i Sverige präglas av censur. *Belägg* för detta är 1. Människor polisanmäler det de ogillar i debatten. 2. Tidningar kontrolleras. 3. Myndigheterna styrs av tidningarna.

Skribenten tar sedan upp polisanmälningarna mot Ölandsbladet och pingstpastorn Åke Green som exempel på belägg nr. 1. Det publicerade referatets innehåll beskrivs som följer:

”På bibliska grunder ifrågasatte pingstpastorn den homosexuella livsstilen/./och det må väl förlåtas en pastor om han citerar den religiösa urkund varpå hans tro är baserad.” (Tidningen frikändes Vem är det som hetsar?, Ölandsbladet, 030816).

Referatet är en *förmildring* (se Van Dijk 2002 s.315, Riggins 1997 s.7) av innehållet i den predikan som Åke Green höll. Det nämns exempelvis ingenting om att homosexualitet liknades vid sexuella abnormiteter som utgör en cancersvulst på samhällskroppen eller att homosexualitet kopplades till pedofili och tidelag. I citatet från ledaren förmildras referatet i sin tur. I första meningen används ”på bibliska grunder ifrågasatte” och i andra meningen ”citerar” bibeln. Detta är en *korri-*

gering (Van Dijk 1984 s.130-131) som ofta används antingen när avsändaren anser att tidigare formulering var fel, eller när det finns risk att mottagaren kan tolka utsagan på ett sätt som missgynnar avsändarens anseende. Denna strategi utgör ett försvar för Åke Green. Att citera bibeln är ”ofarligare” än att ”på bibliska grunder ifrågasätta”, inte minst rent juridiskt. Ledarskribenten uttrycker också sitt stöd till Åke Green genom yttrandet att han ”må väl förlåtas”.

Skribenten går vidare till att förklara hur tryckfrihetsförordningen fungerar.

”Den grundlagsrätt är absolut och inte relativ i förhållande till rådande moden och politiska trender. Homosexuella har ingen särskild gräddfil i tryckfrihetsförordningen, står inte över grundlagen, intar ingen särställning.” (Tidningen frikändes Vem är det som hetsar?, Ölandsbladet, 030816).

Med ”rådande moden” och ”politiska trender” åsyftas antagligen lagen om hets mot folkgrupp som kom att omfatta sexuell läggning år 2003, eller mer allmänt det politiska arbetet för homosexuellas rättigheter. Detta ”mode” eller ”trend” är uppenbarligen något som skribenten anser kommer att försvinna eller förminska över tid, och att det också är önskvärt att det blir så. Gränsdragningen mellan ”vi” och ”dem” blir tydlig när homosexuella utpekade som en specifik grupp som inte har ”någon särskild gräddfil i tryckfrihetsförordningen”. Användandet av ordet ”gräddfil” signalerar att det skulle vara orättvist mot gruppen (de heterosexuella) om homosexuella hade speciella rättigheter. ”Gräddfil” för tankarna till en ekonomiskt och på andra sätt privilegierad grupp i samhället. Att använda uttrycket ”stå över grundlagen” utpekar också homosexuella snarare som en dominerande än en dominerad grupp, vilken inte omfattas av lagen, medan heterosexuella, journalister och pastorer måste foga sig.

Sedan följer en positiv självpresentation av ”vi-et” på Ölandsbladet.

”Denna tidning viker sig inte för hot. Nu blev vi friade av JK, men även om vi misstänkt att JK skulle fälla oss för referatet hade vi ändå publicerat det och tagit en fällning som ett hederstecken.” (Tidningen frikändes Vem är det som hetsar?, Ölandsbladet, 030816).

Enligt detta resonemang ska yttrandefrihet *till varje pris* förespråkas. Referatet är utifrån min tolkning inte i enlighet med journalistisk god sed. Det skrevs av Åke Green och infördes obearbetat och utan kritiskt bemötande vare sig från tidningens sida eller från någon representant från den grupp som kritiserades. I referatet är det tydligt att ”vi” talar om ”dem” och dessutom kränker ”dem”. I de etiska reglerna för press, radio och TV står bland annat följande: ”Var kritisk mot nyhetskällorna”, ”Sträva efter att ge personer som kritiserats i faktaredovisande material tillfälle att bemöta kritiken samtidigt. Sträva också efter att återge alla parter ståndpunkter.” Det finns också en särskild regel som säger ”Framhäv inte berörda personers/./ sexuell läggning om det saknar betydelse i sammanhanget och är missaktande.” (Spelregler för press, radio, TV 2002 s.8). Trots detta ser skribenten publiceringen som en viktig principiell markering. Budskapet är att det är av största vikt för yttrandefriheten att tidningen kan publicera ett referat på temat ”Är homosexualitet en medfödd drift eller onda maktens spel med människor?” Yttrandefriheten framställs i denna argumentation som en orubblig, naturaliserad och

avpolitiserad grundbult i diskursen som inte kan eller ska ifrågasättas på någon punkt. Yttrandefriheten är det enda argumentet för att publicera referatet, några argument varför innehållet i referatet bör komma läsarna till handa finns inte. Det finns inte heller några resonemang om vilka konsekvenser ett publicerande skulle kunna leda till.

Ledaren avslutas med en framställning som kan placeras in i vad som av flera analytiker kallas för omkastade offer-förövar positioner eller hänvisning till omvänd diskriminering (t.ex. Van Dijk 2002 s.312-313, 1993 s.128, Wodak 1997 s.74). Enligt Wodak innebär denna strategi att majoritetens aggressioner eller skuldkänslor projiceras på offret som får bära skulden för diskrimineringen (Wodak 1997 s.74). I ledaren får inte offret bara bära skulden för diskrimineringen utan anklagas för att vara den ”verkliga” förtryckaren. Detta är en vanlig form av strategi för förnekelse av rasism (Van Dijk 2002 s.313), men passar väl in på detta fall.

”Vilken grupp är det egentligen som är förföljd idag? Vem hetsar mot vem? På ena sidan en mäktig homorörelse med rätta åsikter, uppbackade av en hel regering, och en heltidsengagerad minister som tjarar om detta ständigt, intill utmattning, samt hela det politiskt korrekta Sverige med alla dess tidningar och myndighetsmegafoner, som i en överväldigande åsiktskanonad förkunnar det homosexuella livets ystra fröjder (”Död åt familjen”). På den andra sidan något tiotusental djupt troende och religiösa, som skall berövas rätten att yttra sig. Om Bibelläsarna förbjuds att tala och förkunna sin tro, vilken är då nästa grupp i tur att få truten tilltäppt?” (Tidningen frikändes Vem är det som hetsar?, Ölandsbladet, 030816).

I de inledande retoriska frågorna är det underförstått att fel aktör har blivit anklagad för hets. I följande mening får vi den verkliga hetsaren: den ”mäktiga homorörelsen”. ”Mäktig” antyder att homorörelsen är dominerande. Vad som åsyftas med homorörelse är oklart. Logiskt sätt borde det vara RFSL som åsyftas eftersom det var förbundets representant som anmälde Åke Green och Ölandsbladet. ”Homorörelse” låter dock som en långt mer spridd organisation. Vagheten i begreppet öppnar upp för en känsla av mystik, rörelsen finns överallt och ingenstans. Denna maktfaktor är enligt skribenten också uppbackad av regering, hela ”politiskt korrekta Sverige” och ”dess tidningar”. Användningen av begreppet ”politiskt korrekt” tyder på att de åsikter som avses är tillrättalagda efter något. Enligt Mumby har begreppet genererats av politiskt konservativa för att sociala grupper, som tidigare haft lite inflytande över skapandet av förståelsen för vår värld, ska hindras från att bryta igenom monopolet på det ”västliga” tänkandet (Mumby 1993 s.2).

Homorörelsen, regeringen, ministern, hela det politiskt korrekta Sverige och dess tidningar förkunnar det homosexuella livets ystra fröjder, enligt skribenten. ”Ystra fröjder” fungerar som ett förlöjligande av ministrernas och ”homorörelsens” arbete för homosexuellas rättigheter. Skribenten målar också upp en hotbild mot ”familjen” då de ystra fröjderna likställs med ”död åt familjen”. Ministrernas arbete förlöjligas också genom ”tjarar/./intill utmattning”.

Offret för homorörelsens maktutövning är enligt textens framställning ”bibelläsarna”. Genom att använda ordet ”något” innan ”tiotusental” framställs gruppen

”djupt troende” och ”religiösa” som liten i förhållande till homorörelsen och dess enligt texten allierade. Återigen drar skribenten på att någon form av censur skall införas – de religiösa skall ”berövas rätten att yttra sig” och har underförstått av den retoriska frågan fått ”truten tilltäppt”. Homorörelsen framställs i texten som anledningen till den censur som skribenten menar präglar Sverige. Således framställs de som arbetar för homosexuellas rättigheter som ett *hot* mot yttrandefriheten och därmed som ett hot mot den svenska demokratin. I texten är homorörelsen förövaren och religiösa, tidningen och andra som kritiserar homosexuella/homosexualitet är offer. Det är en fiendebild som målas upp av homosexuella.

Detta är tydligt också i följande citat, där homosexuella framställs som de ”verkligt” intoleranta, samtidigt som de har oproportionerligt mycket politiskt inflytande.

Det är också förvånansvärt att betrakta ././, det primat över den allmänna opinionen, som en liten, marginell men beslutsam grupp ././kan åstadkomma med hjälp av lagstiftningstörstiga politiker././ De som förr möttes med intolerans och fördomar har nu blivit fördomarnas mästare och intoleransens banerförare.” (Ingrepp i yttrandefriheten, Ölandsbladet, 040701, ledare)

Liknande argumentation som i artikeln ovan går att finna i DN. Även i denna tidning argumenterar journalister med hjälp av hänvisning till censur.

”Vi lever, som Salman Rushdie konstaterat, i lättstötthetsens tid. Alla viftar med sina identitetsplakat, kräver respekt och företräde. Skälen kan vara etniska, sexuella, sociala eller religiösa. En sak har de gemensamt: kort stubin. Och på programmet står ofta censur och förbud.” (Rättigheter under attack. Åke Green var bara början, DN, 051130)

Rubriken syftar således inte på att homosexuellas rättigheter attackerats, utan att Åke Green och likasinnades rättigheter är utsatta för attacken. ”Lättstötthet” signalerar att det är löjligt eller småaktigt att opponera sig mot kränkningar i tal eller skrift mot utsatta grupper i samhället. I andra meningen används ordet ”viftar” vilket ytterligare förlöjligar de grupper som ”kräver respekt och företräde”. Detta är ett sätt att delegitimera dessa grupper. Att grupperna enligt skribenten kräver ”företräde” går att likna med resonemanget i ovanstående artikel där skribenten skrev att homosexuella inte skulle ”stå över” grundlagen. Underförstått utgår skribenterna från att de grupper de talar om befinner sig på samma nivå som majoritetsbefolkningen, och inte är särskilt utsatta i samhället, och därmed innebär ett skydd för dessa grupper i lagen att de får en särställning som är orättvis i förhållande till den övriga befolkningen. Grupperna som ”viftar med sina identitetsplakat”, det vill säga de som gör motstånd mot diskriminering av etniska, sexuella, sociala eller religiösa skäl, buntas i texten ihop till en grupp, till ett ”dem”. ”De” tillskrivs också en egenskap: de har kort stubin. Detta är både en stereotypifiering och ett delegitimerande av gruppernas reaktioner. ”De” står även bakom ”programmet” med censur och förbud, alltså utgör de ett hot mot yttrandefriheten och demokratin.

Skillnaden i denna artikeln jämfört med ledaren i Ölandsbladet är att skribenten tar avstånd från Åke Green:

”Han är värd vårt förakt. Men att döma den avvikande till fängelse för hans ords skull är ingen lockande väg.” (Rättigheter under attack. Åke Green var bara början, 051130)

Detta är dock väldigt likt Van Dijks strategi frånsägelse, där avsändaren först avger en positiv presentation av självet och sedan lägger till ”men,..” Genom att hänvisa till Åke Green som ”den avvikande” betonar skribenten att Åke Green och hans åsikter inte är normalt förekommande i Sverige. Skribenten är således en del av ett vanligtvis tolerant kollektiv.

Skribenten använder också en omkastning av offer-förövar positioner i sin argumentation för yttrandefriheten. Han menar att det är intolerant att ”inskränka de mänskliga rättigheterna”, vilket i detta fall bland annat syftar på att straffa Åke Green för hans uttalanden.

”Man kan inte predika tolerans och samtidigt inskränka de mänskliga rättigheterna. Upplysta lagar ska skydda människor från övergrepp. Påstådda kränkningar av tro eller identitet kan inte åberopas i en sekulär demokrati. Det är en privatsak – eller fundamentalistisk teologi.” (Rättigheter under attack. Åke Green var bara början, 051130)

Det är enligt skribenten intolerant att vilja lagstifta mot kränkande tal och skrift om minoriteter, i detta fall homosexuella och muslimer (som övriga texten handlar om). Det är farligt för demokratin. Skribenten använder även ordet ”påstådda” innan ”kränkningar”, vilket signalerar att skribenten inte anser att det rör sig om några kränkningar eller att det är osäkert om det är det.

I en annan ledare använder skribenten sig av muslimska länder som ”skräckexempel” på vad som händer om ”tolkare och vantolkare” av religioner sätts i fängelse.

”Spåren av sådan repression förskräcker. Vi ser den till exempel i många muslimska länder, där moderniteten representeras av sekulära förtryckarregimer som ger fundamentalister martyrstämpel och därmed komprometterar demokrati och pluralism.” (Inget klartecken för hets och hat, DN, 051130)

Exempel är i argumentationsstrategier det motsatta till *generalisering*. De används för att visa att en generell åsikt är baserad på konkreta fakta och således inte bara är påhittad (Van Dijk 1984 s.130). Kopplingen mellan åtalet mot Åke Green och förtryckarregimer ger skribentens argumentation styrka genom hotbilden som målas upp. Om Åke Green döms till fängelse går Sverige mot ett odemokratiskt samhälle med ”övervakning och tortyr” (skribentens beskrivning av Egypten).

”I det långa loppet är yttrandefrihet och öppenhet den bästa säkerhetsgarantin även för minoriteterna.” (Inget klartecken för hets och hat, DN, 051130)

Här talar ”vi-et” om ”dem”, minoriteterna, och det som uttrycks är att ”vi-et” vet vad som är bäst för minoriteterna.

4.3 Positiv självpresentation och överföring av skuld

En enligt Van Dijk vanlig form av förnekelsestrategi är att framställa ingruppen som skuldfri. Jag har tidigare varit inne på detta genom så kallad omkastning av offer-förövar positioner och beskyllande av offret. En annan strategi att visa ingruppens moraliska överlägsenhet och skapa en positiv självbild är att överföra skuld på något/någon annan. Van Dijk har i sitt arbete med rasistisk diskurs i pressen funnit att rasism ofta framställs som att finnas någon annanstans. Rasism reduceras för det första till den gamla formen aggressivt, rasbaserat hat, och vardagliga former av rasism refereras till som intolerans och främlingsrädsla som offret själv beskylls för. Rasismen förskjuts till att finnas utomlands, i högerextrema grupper, i arbetarklassen, i det förflutna etc., var som helst utom i vad som uppfattas som ingruppen (Van Dijk 2002 s.310-311). Liknande förnekelsemönster, gällande heterosexism och homofobi, finns i mediediskursen kring Åke Green. Följande citat i DN är ett exempel på hur homofientlighet uttrycks som något som finns bland kristna och ”islamister”:

”././samtidigt som kristna kan kalla medmänniskor ”cancersvulster” och islamister förespråka våld bara för att de säger sig känna sanningen. De måste snart inse att omvärldens tolerans för intoleransen faktiskt har gränser” (Mumlig freakshow. Förvirrad debatt om bibeln och bögar, DN, 051125, krönika)

Här framställs en hjältebild av vi-et som ett tolerant kollektiv, medan de onda krafterna finns bland religiösa. Vi-et, majoriteten, kommer snart inte att tolerera ”de andras” intolerans längre. Både kristna och ”islamister” reduceras till stereotypiserade grupper.

I både DN och Ölandsbladet går man ett steg längre vad gäller beskyllningar av muslimer.

”När pastor Green påpekar att alla, alltså även homosexuella, har rätt till frälsning och nåd, kräver den muslimske imamen att judar och amerikaner ska dö.” (Fängelse, för vad?, Ölandsbladet, 040701, krönika)

Här försvaras Åke Green, som en (något avvikande men trots allt) medlem i ingruppen, och kontrasteras mot den abstraherade bilden av ”den muslimske imamen”. ”Den muslimske imamen” får representera alla imamer och framställs som den verkligt onde. Åke Green predikar ju för nåd.

Samma sak uttrycks i DN:

”Sverige är fullt av Åke Green. Om polisen sätter i system att banda möten i kyrkor och moskéer runt om i vårt land kommer man att finna gott om åtalbara predikanter från olika religiösa minoriteter. Vilken imam står först inför skranket?”(Gud vs lagen, DN, 050120, ledare)

Åke Green är dock inte med i ingruppen på samma vis som i Ölandsbladet. Han framställs som en del av den intoleranta utgruppen, tillsammans med imamerna.

I nedanstående exempel är det nationalsocialisterna som får skulden.

”Hetslagen mot homosexuella tillkom för att skydda mot angrepp från nationalsocialisterna./../Den som orkar höja blicken ut över ankdammen Sverige skall finna att det är vi som är avvikande i denna fråga. Hela den katolska kyrkan med över en miljard medlemmar och hela den muslimska världen har en annan syn på homosexualiteten än vi.”(Ingrepp i yttrandefriheten, Ölandsbladet, 040601, ledare)

Att hetslagen tillkom för att nationalsocialister inte ska angripa homosexuella är ett intressant resonemang. Det innebär att någon utanför denna grupp, som tillhör ingruppen, inte förväntas vara benägna att trakassera eller diskriminera homosexuella. Detta framhävs ytterligare när skribenten hävdar att Sverige, vi-et, ”är avvikande i denna fråga”. ”Denna fråga” syftar på synen på homosexualitet. Exakt vilken syn ”vi” i Sverige har är oklart, men man kan tolka det som att det menas att vi har en mer tolerant inställning till homosexualitet, med tanke på argumentationen i texten. Denna syn försöker skribenten delegitimera genom att i kvantitativa termer visa hur en stor del av världen tycker annorlunda och eftersom det är så många så har de rätt.

I DN överförs homofientligheten till dåtid, när lagstiftningen var annorlunda. Homonegativitet framställs som incidentiellt i dagens Sverige och enbart utövad av ett fåtal med ”personlig ovilja” mot homosexualitet. På så vis avvisas all form av strukturell homonegativitet.

”Hatbrott och trakasserier mot homosexuella har ökat lavinartat, hävdar Gardell. Till 1944 var homosexuella handlingar straffbelagda. Vad var det om inte ett enda stort hatbrott, med riksdagen och hela samhället som de skyldiga? Om trakasserierna ökat de senaste åren beror det på att människor med personlig ovilja mot homosexualitet provoceras av den kulturförändring som skett.” (“Opinionsseger för homofobin om Green fälls”, DN, 051115, debattartikel)

4.4 Avvikelser och stereotyper

Stereotyper är viktiga instrument i särskiljningen mellan in- och utgrupper. De kan ses som diskursiva strategier som förenklar och överdriver olikhet, som genom uppbyggnad av diskursiva motsatspar signalerar vad som önskvärt/oönskat, normalt/onormalt, tillåtet/otillåtet etc. (Brune 2004 s.256). Stereotyper är nära sammankopplade med konstruktionen av våra sociala identiteter. Inom ramen för hur vi ser på andra ryms stereotypiserade förväntningar om hur vår egen grupp är. Brune kallar detta för ”stereotypens insida”, som är en framställning av den egna gruppens sociala ordning. Det som utarbetas som normaliteten, ett slags konsensus om vad ”vi” är, är ofta implicit i journalistiska texter eftersom det är det avvikande som beskrivs och analyseras (Brune 2004 s.258).

”...han (Åke Green) tolkade bibeln på sitt sätt, och den är, det vet vi, inte nådig mot denna avvikande sexualitet.” (Ölandsbladet testade gränser, Ölandsbladet, 040624, ledare).

I denna ledarartikel förmildras Åke Greens uttalanden genom att skribenten värderar dem som "ganska märkliga". Samtidigt försvaras pastorn eftersom "han tolkade bibeln på sitt sätt". Ledarskribenten värderar även homosexualitet som "avvikande sexualitet". Underförstått är det heterosexualitet som är det "normala". Samma sak uttrycks i en av DN:s ledarartiklar.

"Ett samhälle som accepterar den avvikande åsikten accepterar också den avvikande livsstilen." (Inget klartecken för hets och hat. DN, 051130, ledare)

Här jämför skribenten tolerans för Åke Greens uttalanden med tolerans för homosexualitet. I ett "fritt" samhälle ryms båda. Båda företeelserna framställs dock som lika avvikande. Enligt Van Dijk finns det en tendens att i nyhetsmedier se på diskriminering av minoriteter som incidenter (Van Dijk 2002 s.311f). Genom att framställa Åke Greens åsikter och homosexualitet som avvikelser, ger detta underförstått en bild av ingruppen som ett heterosexuellt, allmänt tolerant kollektiv. Homosexualitet och Åke Greens åsikter är motsatser till ingruppens självbild. Det är i Brunes ord "stereotypens insida".

En liknande framställning finns i följande insändare, där syftet är att försvara homosexualitet. Homosexualitet framställs dock också här som avvikande tillsammans med "som dom inte kan rå för". Det är en tydlig gränsdragning mellan vi och dem, samtidigt som homosexuella framställs som offer. Att "de" inte kan "rå för" sin läggning signalerar att det är något fel på den.

"Filadelfiapastorns grymt plumpa och förnedrande uttalande /../ om människor med avvikande sexuell läggning som dom inte kan rå för /../" (Pastorn är grym, Ölandsbladet, 040127, insändare)

I en krönika i Ölandsbladet diskuteras vad som i dagens samhälle anses som normalt och onormalt. Skribenten gör klart i början av artikeln att normalitet "används för att förtrycka andra människor" samt att "vi ska arbeta för en ökad tolerans mot alla grupper". Därför ska personer som Åke Green med "avvikande åsikter" få "predika bäst han gitter". Detta kan jämföras med ovan citerade ledarartikel i DN; acceptans ska gälla avvikande åsikter såväl som avvikande livsstilar. Krönikören går sedan över till att visa hur uppfattningen av "det normala" håller på att vittra sönder. Budskapet är att om homosexualitet uppfattas som normalt, så bör/kommer pedofili och tidelag logiskt sett också att göra det, eftersom "normalitetens gränser tänjs" (från artikeln).

"Och hur kan vi hetsa i ett samhälle där allt anses normalt? Ta det där med pedofili. Vad menas egentligen? /../ Och hur är det med djuren? Är tidelag skamligt? /../vi lever i en tid där utlevelse av lustar anses mer normalt än att försöka hålla på sig. Om några kommer ut ur garderoben därför att omvärlden blivit mer tolerant gentemot HBT-människor, kommer andra ut ur ladugården med samma förhoppning om att bli bemött med respekt." (Pastorn och det normala som inte finns, Ölandsbladet, 040722, krönika)

Homosexualitet har enligt texten tidigare befunnit sig utanför gränsen för det normala. Fältet för vad som uppfattas som det normala har blivit större och kommit att innefatta homosexualitet. Den ökade toleransen i samhället, det vill säga uttänjningen av vad som anses som normalt, har lett till att fler ”lever ut sina lustar”. Homosexualitet placeras i samma kategori som pedofili och tidelag, och reduceras till att vara utlevelse av lust. Samma ökning av tolerans som gör att homosexuella ”kommer ut” torde leda till ökade krav på att pedofili och tidelag accepteras. Detta är hypoteser som skribenten lägger fram om vad som kommer att hända när normalitetens gränser tänjs ut. Eftersom abstraktionen ligger på en relativt hög nivå, och skribenten har presenterat en ”tolerant” självbild i början av artikeln, gör sig skribenten mer svåråtkomlig för kritik. Grunden i argumentationen är dock att homosexualitet är onormalt, och att det moderna samhället vittrar sönder traditionella värderingar. Texten framställer en underliggande känsla av moralisk anarki i dagens samhälle.

I en insändare till Ölandsbladet är skribenten långt mer explicit i sin framställning av homosexualitet som ”fel”:

”Medfödda fel eller brister i människokroppen och homosexualitet är så vitt jag kan se fel i skapelsen./.../ Att man ser det som fel i skapelsen, är inte liktydigt med att dessa felleveranser skall hånas och förnedras.” (Homosex och skapelsen, Ölandsbladet, 040207, insändare)

Insändarens fundament för argumentationen är religiös. Det hänvisas till bibeln och skapelsen, och utifrån detta konstaterar skribenten att homosexuella är ”felleveranser” i skapelsen.

4.4.1 Stereotyper

I samma insändare som ovan stereotypiseras homosexuella kraftigt. Homosexuella framställs som en homogen grupp med specifika egenskaper. Två från tidigare analyser väl kända stereotyper utkristalliseras i texten, nämligen ”den goda homosexuella” och ”den farliga homosexuella”. Enligt Smith som undersökt den politiska diskursen i Storbritannien håller ”den goda homosexuella” sig i ett parförhållande och ”skyltar” inte med sin homosexualitet. ”Den farliga homosexuella” är promiskuös, exhibitionistisk och förledande. Politikerna uttryckte att homosexuella kunde accepteras så länge de tillhörde kategorin ”de goda homosexuella”, vilket innebär en assimilering mot den heterosexuella normen (Smith 1994 s.204-206, se även Fiendebilder 1990 s.52).

”Vad angår homosexuella/.../ bör man noga skilja mellan de som har äkta hormonfel, och de som kastar sig ut i alla sorters vilda sexäventyr för lustens skull. Sistnämnda tycks vara de, som gärna visar upp sin böjelse offentligt i sexorgier/.../Anständiga homosexuella, som inte rullar sig i liderlighet, rymmer faktiskt ofta något positivt, som tycks ha tagits från båda könen.” (Homosex och skapelsen, Ölandsbladet, 040207, insändare)

Insändaren använder sig av den positiva stereotypen ”anständiga homosexuella”. Den tillskrivs egenskaper som konstnärlighet och att homosexuella män (homosexuella kvinnor är frånvarande i texten) skulle vara benägna att ägna sig åt det som kallas ”kvinnliga sysslor”. Texten bygger upp en sympati kring de homosexuella som faller innanför acceptansens, det vill säga den heterosexuella normens, ramar.

Insändaren är den enda artikeln på sin sida i tidningen och bemöts inte redaktionellt eller via några andra insändare. Fler insändare innehåller stereotypa bilder av homosexuella.

”För en sann demokrat är det självklart att alla ska ha rätt att uttala sin innersta mening /.../och den rätten tar sig också många homosexuella och det med råge. Inte sällan blir man förvånad över deras fräcka frimodighet att uttrycka sig nedsättande och kränkande om de personer som tycker och tänker och tror annorlunda än de.” (Förskräckligt att stödja Åke Green?, Ölandsbladet, 050310, insändare)

Också i denna text reduceras homosexuella till ett kollektiv som tillskrivs negativa karaktäristika, här genom ”deras fräcka frimodighet”. Skribenten använder sig av den diskursiva tekniken att beskylla offret. Budskapet är att: ”de” kränker lika mycket som ”vi”, om inte mer.

En stereotyp som är kopplad till ”den farliga homosexuella” framträder i den tidigare citerade krönikan i Ölandsbladet. Enligt Smith blev bilden av en äldre homosexuell man som förleder unga osäkra män normaliserad i det offentliga samtalet i Storbritannien. Homosexuella blir i denna kontext till ”rovdjur” (Smith 1994 s.204-206).

”Pastor Green verkar få krypa in i finkan i en månad för att ha predikat reaktionära saker om homosexuella. Och får jag tro vad som står i bladet har en sexualrådgivare från RFSL som förfört en hjälpsökande 14-årig gosse klarat sig med skyddstillsyn. Ord väger tyngre än övergrepp mot minderåriga.” (Pastorn och det normala som inte finns, Ölandsbladet, 040722, krönika)

Genom att lyfta fram sexualrådgivaren, ”rovdjuret”, som förleder en ”gosse”, delegitimeras RFSL. Detta exempel passar väl in i skribentens övriga argumentation där homosexualitet placeras i samma kategori som pedofili (och tidelag). ”Hjälpsökande” och ”gosse” förstärker bilden av ett ungt, osäkert och oskyldigt barn. Fallet ställs mot Åke Greens dom, och pekar ut representanter från RFSL som icke oskyldiga. De är minst lika skyldiga som Åke Green. Någon närmare beskrivning av fallet ges inte, och skribenten verkar inte ha någon mer information eftersom han hänvisar till ”om man får tro vad som står i bladet”. Genom att kalla Åke Greens uttalanden för det vaga ”ord” framställs det som oskyldigt i förhållande till ”övergrepp mot minderåriga”.

5 Slutdiskussion

Frågeställningarna i syftet besvaras löpande i analysen. Här fokuserar jag främst på att besvara den andra frågeställningen.

I texterna framkommer flera olika bilder av homosexuella och homosexualitet. Dominerande är hotbilden. Homosexuella framställs som en privilegierad, oproportionerligt inflytelserik och dominant grupp. De utgör ett hot mot yttrandefriheten, genom sitt skapande av censur och förbud, och i förlängningen ett hot mot den svenska demokratin. I kombination med att homosexuella placeras i förövarposition beskrivs de som intoleranta, som stingsliga och fräcka. Samtidigt uttrycks det, framför allt i Ölandsbladet, att homosexuella kontrollerar den allmänna opinionen, media och myndigheter. I hotbilden ryms således negativa *attityder* (värderande föreställningar som förvärvas, delas och används i sociala grupper, Van Dijk 1988 s.21) som baseras på den stereotypiserade bilden av homosexuella. Berättelser om minoriteter fokuserar ofta på de hot som minoriteten utgör mot majoriteten (Van Dijk 1993 s.128). I texterna är det närmast en konspiratorisk tanke som uttrycks. Homosexuella är en liten, men stark, grupp som på något vis lyckats få över massmedia och hela den ”politiskt korrekta” opinionen på sin sida. Berättelser om homosexuell konspiration är inget nytt. På 80-talet när ”Ebbe Carlsson-affären” var i hetluften, beskrevs homosexualitet som själva grunden till att olagliga handlingar utfördes. Homosexuella utgjorde ett nätverk, med representanter på höga positioner i samhället, som höll varandra om ryggen. Deras lojalitet till ”gruppen” gick före lagen och de utgjorde ett hot mot rikets säkerhet. Detta förklarades genom att homosexuella hade ett särskilt maktbegär på grund av att de blivit förföljda genom historien. Samma typ av förklaringsmodell har använts för att förklara nazismens framväxt, och nazisterna själva använde densamma för att propagera för judarnas hybris och maktbegär (Fiendebilder 1990 s.55-61). Det är en berättelse om fienden.

Ytterligare en hotbild målas upp som kan relateras till narrativ om modernt och traditionellt. I texterna framställs det att de traditionella värderingarna, exempelvis ”familjen” och att ”hålla på sig”, utmanas av det moderna samhället, delvis på grund av dess acceptans gentemot homosexualitet. Homosexualiteten vittrar indirekt sönder de traditionella värderingarna.

Hotbilderna kan ses som baserade på en heterosexistisk *ideologi*; de grundläggande principer som organiserar gemensamma attityder om sexualitet inom en grupp (jmf. definition av Van Dijk 2001 s. 115). Den heterosexistiska ideologin blir synlig i texterna genom de narrativ som klassificerar heterosexualitet som underförstått ”rätt” och homosexualitet som ”fel”. Detta mynnar ut i försök att delegitimera de grupper som arbetar för homosexuellas rättigheter genom förlöjligande och hotbilder.

Den heterosexistiska ideologin är baserad på processer av social identitetskonstruktion, ett särskiljande mellan vi och dem, heterosexuella och homosexuella. Texterna uttrycker att det i den föreställda ingruppen inte är normalt eller naturligt med homosexualitet. Ingruppens solidaritet förstärks genom positiv självpresentation. Vi-et framställs som tolerant gentemot dem, de homosexuella. Homofientlighet överförs till att finnas i andra grupper, som muslimer och kristna, och till andra tider. Men inte i det som är ”vi” och ”nu”. Framställningarna av homosexuella och homosexualitet kan därför ses som en del i en större process av nationellt identitetsskapande.

Utifrån slutdiskussionen anser jag att de framställningar som åskådliggjorts i analysen kan kopplas till narrativ och sociala representationer som funnits i tidigare forskning.

6 Referenser

- Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Brune, Ylva, 2004. *Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrade", flyktingar och rasistiskt våld*. Göteborg: Göteborgs universitet
- Dayan, Daniel – Katz, Elihu, 1992. *Media events. The Live Broadcasting of History*. Cambridge: Harvard University Press
- Essed, Philomena, 1996. *Diversity. Gender, Color, and Culture*. Amherst: University of Massachusetts
- Fairclough, Norman, 1995. *Media discourse*. London: Arnold, A member of the Hodder Headline Group
- Fiendebilder. Vinklingen av homosexualiteten i massmedierna*, 1990. Stockholm: Institutet för sociala studier
- Fiske, John, 1996. *Media Matters. Race and Gender in U.S Politics*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Fowler, Roger, 1991. *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge
- Karim, Karim H. "The Historical Resilience of Primary Stereotypes: Core Images of the Muslim Other", s.153-182 i Riggins, Stephen Harold, 1997. *The Language and Politics of Exclusion: Other in Discourse*. London: Sage
- Meyer, Michael, 2001. "Between theory, method, and politics: positioning of the approaches to CDA", s.14-31 i Wodak, Ruth – Meyer, Michael, 2001. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage
- Mumby, Dennis K., 1993. *Narrative and Social Control: Critical Perspectives*. Newbury Park: Sage Publications, Inc.
- Pardie, Lynn – Luchetta, Tracy, 1999. *The Construction of Attitudes Toward Lesbians and Gay Men*. New York: The Haworth Press
- Petersson, Bo, 2001. *National Self-images and Regional Identities in Russia*. Aldershot: Ashgate
- Petersson, Bo, 2006. *Stories about Strangers: Swedish Media Constructions of Socio-Cultural Risk*. Lanham: University Press of America
- Riggins, Stephen Harold, 1997. *The Language and Politics of Exclusion: Other in Discourse*. London: Sage
- Smith, Anna Marie, 1994. *New Right Discourse on Race and Sexuality*. Cambridge: Cambridge University Press
- Van Dijk, Teun A. "Denying Racism: Elite Discourse and Racism", s.307-324 i Essed, Philomena – Goldberg, David Theo, 2002. *Race Critical Theories*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd

- Van Dijk, Teun A., 2001. "Multidisciplinary CDA: a plea for diversity", s.95-120 i Wodak, Ruth – Meyer, Michael, 2001. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage
- Van Dijk, Teun A., 1988. *News analysis. Case studies of international and national news in the press*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Van Dijk, Teun A., 1984. *Prejudice in Discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Wodak, Ruth. "Das Ausland and Anti-Semitic Discourse: The Discursive Construction of the Other", s.65-87 i Riggins, Stephen Harold, 1997. *The Language and Politics of Exclusion: Other in Discourse*. London: Sage
- Wodak, Ruth, 2001. "What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments", s.1-14 i Wodak, Ruth – Meyer, Michael, 2001. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage
- Spelregler för press, radio, TV 2002

Tidningsartiklar

- Edin, Matz. "Förskräckligt att stödja Åke Green?", *Ölandsbladet* 050310.
- Eklund, Jan. "Rättigheter under attack. Åke Green var bara början", *Dagens Nyheter* 051130.
- Galster, Gertrud. "Homosex och skapelsen", *Ölandsbladet* 040207.
- "Gud vs lagen", *Dagens Nyheter* 050120.
- Hedman, Ulf. "Ölandsbladet, Fängelse, för vad?", *Ölandsbladet* 040701.
- Holmberg, Mats. "Brottsplats Borgholm. Åtalet har gett Green den publicitet han sökte", *Dagens Nyheter* 050130.
- "Inget klartecken för hets och hat", *Dagens Nyheter* 051130.
- "Ingrepp i yttrandefriheten", *Ölandsbladet* 040701.
- Linder, Lars. "Mumlig freakshow. Förvirrad debatt om bibeln och bögar", *Dagens Nyheter* 051125.
- Ljunggren, Stig-Björn. "Pastorn och det normala som inte finns", *Ölandsbladet* 040722.
- Nycander, Svante. "Opinionsseger för homofobin om Green fälls", *Dagens Nyheter*. 051115.
- "Pastorn är grym", *Ölandsbladet* 040127.
- "Tidningen frikändes Vem är det som hetsar?", *Ölandsbladet* 030816.
- "Ölandsbladet testade gränser", *Ölandsbladet* 040624.